ISSN: 2522-9699, 2616-5007

DOI 10.33930/ed.2019.5007.58(3-4)-5
УДК 130.2:7.01:004.9

ФЕНОМЕН МИСТЕЦЬКОЇ ЖИТТЄТВОРЧОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

О. В. Іващенко
Р. Я. Гугул

Анотація.

Актуальність теми дослідження. *В умовах інформаційної культури відбувається зміщення акценту з розуміння мистецтва як унікального творчого акту та способу самоконструювання митця до логіки ефективного функціонування в медійному просторі. Саме тому дослідження мистецької життєтворчості в контексті цифрової культури є актуальним як з культурологічної так й філософсько-антропологічної позиції.*

Постановка проблеми. *Мистецька життєтворчість набуває нової актуальності в контексті викликів цифрової культури, яка створює нові центри співвідношення творця і творіння, співіснування митця в нових умовах життєдіяльності та життєтворчості, що спричинює перегляд як ролі мистецтва у сучасному світі так й соціального та культурного статусу самого митця.*

Аналіз останніх досліджень і публікацій. *Життєтворчість як філософсько-антропологічне та соціально-психологічне поняття розглядається у роботах українських вчених: Л. Сохань, Н. Хамітова, М. Култаєвої, І. Степаненко, А. Сошнікова, Н. Радіонової, Л. Карпець та інших.*

Постановка завдання. *Розглянути феномен мистецької життєтворчості крізь призму сучасних викликів цифрової культури, визначити роль та статус митця у сучасному цифровому середовищі та проаналізувати ризики і можливості для креативно-творчого розвитку особистості, що пов'язала свій життєвий шлях з мистецтвом, у контексті принципу "сродної праці".*

Виклад основного матеріалу. *Конструювання життєвого світу охоплює усі вектори культурного і соціального розвитку спільноти, яка має свою локальну специфіку навіть в умовах тотальної інформатизації та глобалізації. Постановка питання у такому ракурсі визначається й тим, що будь-які практики життєтворчості, а особливо мистецька, неможлива без креативності як фундаментальної здатності людини до продукування нового, переосмислення наявного досвіду та створення смислів власного буття. мистецька життєтворчість може бути витлумачена як особливий спосіб пошуку краси, що виходить за межі суто естетичного виробництва художніх об'єктів. Зауважимо, що у сковородинівській традиції краса розуміється як досягнення гармонії між внутрішньою природою людини та її життєвою реалізацією. Тож, мистецьку життєтворчість можна розуміти як духовний шлях, на якому людина відкриває та здійснює власну "сродність". Мистецька життєтворчість має виразний персоніфікований характер, оскільки реалізується через постаті для яких мистецтво є не лише професійною діяльністю, а формою екзистенційного служіння своєму народові, культурі та власному духовному покликанню.*

Висновки. *Мистецька життєтворчість є багатогранним феноменом, світоглядні витоки якої в українській традиції пов'язані з філософією серця Г. Сковороди та її орієнтацією на духовне самопізнання, "сродність" і моральне самовдосконалення. Стратегічним завданням сучасної філософії культури та філософії мистецтва є пошук моделей взаємодії традиційної та цифрової культури, у яких технології не руйнуватимуть антропологічні засади мистецтва, а сприятимуть посиленню творчого потенціалу людини-митця.*

Ключові слова: життєтворчість, образотворче мистецтво, креативність, філософія культури, "сродна праця", українське мистецтво, цифрові технології, духовне покликання, самотворення.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

THE PHENOMENON OF ARTISTIC LIFE-CREATION IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY INFORMATION CULTURE

Olha Ivashchenko
Ruslan Gugul

Abstract.

Relevance of the research. *In the conditions of information culture, the emphasis is shifting from the understanding of art as a unique creative act and a mode of the artist's self-construction to the logic of effective functioning in the media space. Therefore, the study of artistic life-creation in the context of digital culture is relevant from both cultural studies and philosophical-anthropological perspectives.*

Problem statement. *Artistic life-creation acquires new relevance in the context of the challenges of digital culture, which creates new points of correlation between the creator and the creation, as well as new conditions for the artist's existence, activity, and life-creation. This leads to a reconsideration of both the role of art in the contemporary world and the social and cultural status of the artist.*

Analysis of recent reseafch and publications. *Life-creation as a philosophical-anthropological and socio-psychological concept is examined in the works of Ukrainian scholars such as L. Sokhan, N. Khamitova, M. Kultayeva, I. Stepanenko, A. Soshnikov, N. Radionova, L. Karpets, and others.*

Research task. *The objective of the article is to examine the phenomenon of artistic life-creation through the prism of contemporary challenges of digital culture; to define the role and status of the artist in the contemporary digital environment; and to analyze the risks and opportunities for the creative development of a person who has connected their life path with art in the context of the principle of "kindred work."*

Main material presentation. *The construction of the lifeworld encompasses all vectors of the cultural and social development of a community, which retains its local specificity even under the conditions of total informatization and globalization. Framing the issue in this way is also determined by the fact that any practices of life-creation, especially artistic ones, are impossible without creativity as a fundamental human capacity to produce the new, reinterpret existing experience, and create meanings of one's own existence.*

Artistic life-creation may be interpreted as a special way of seeking beauty that goes beyond the purely aesthetic production of artistic objects. It should be noted that in Skovoroda's tradition, beauty is understood as the attainment of harmony between a person's inner nature and their realization in life. Thus, artistic life-creation may be understood as a spiritual path on which a person discovers and actualizes their own "affinity."

Artistic life-creation has a distinctly personalized character, since it is realized through figures for whom art is not merely a professional activity but a form of existential service to their people, culture, and their own spiritual calling.

Conclusions. *Artistic life-creation is a multifaceted phenomenon whose worldview origins in the Ukrainian tradition are connected with H. Skovoroda's philosophy of the heart and its orientation toward spiritual self-knowledge, "affinity," and moral self-improvement. The strategic task of contemporary philosophy of culture and philosophy of art is to search for models of interaction between traditional and digital culture in which technologies will not destroy the anthropological foundations of art but will instead contribute to strengthening the creative potential of the human being as artist.*

Keywords: *life-creation, visual arts, creativity, philosophy of culture, kindred work, Ukrainian art, digital technologies, spiritual calling, self-creation.*

Актуальність теми дослідження. В умовах інформаційної культури відбувається зміщення акценту з розуміння мистецтва як унікального творчого акту та способу самоконструювання митця до алгоритму ефективного функціонування в медійному просторі. Мистецтво як життєвий проєкт та довготривала форма професійної та екзистенційної самореалізації дедалі частіше втрачає свою привабливість для молодого покоління українців, які намагаються визначати свої життєві стратегії користуючись виключно формулою економічної доцільності. Ця тенденція не означає в буквальному сенсі "смерть митця" як культурного феномена [8], але суттєво порушує класичну логіку мистецької життєтворчості, сформованої в межах української модерної культурної традиції.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Саме тому дослідження мистецької життєтворчості в контексті цифрової культури є актуальним як з культурологічної так й філософсько-антропологічної позиції.

Постановка проблеми. Мистецька життєтворчість набуває актуальності в контексті викликів цифрової культури, яка створює нові центри співвідношення творця і творіння, а також співіснування митця в нових умовах життєдіяльності та життєтворчості, що спричинює перегляд як ролі мистецтва у сучасному світі так й соціального та культурного статусу самого митця. Саме тому постає питання як про трансформацію та виникнення нових форм мистецтва, так й про необхідність філософського осмислення феномена мистецької життєтворчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життєтворчість як філософсько-антропологічне та соціально-психологічне поняття розглядається у роботах українських вчених: Л. Сохань, Н. Хамітова, М. Култаєвої, І. Степаненко, А. Сошнікова, Н. Радіонової, Л. Карпець та інших. Проблема мистецької життєтворчості у той чи інший спосіб набула вивчення у роботах О. Верещагіна, М. Дроботенко, І. Рижової, О. Поліщук та ін. Творчій та креативний потенціал людини в умовах цифрового суспільства досліджується Д. Берджером, П. Гіленом, В. Дерезевіц, О. Кивлюк, С. Криловою та ін.

Постановка завдання. Розглянути феномен мистецької життєтворчості крізь призму сучасних викликів цифрової культури, визначити роль та статус митця у сучасному цифровому середовищі та проаналізувати ризики і можливості для креативно-творчого розвитку особистості, яка пов'язала свій життєвий шлях з мистецтвом, у контексті принципу "сродної праці".

Виклад основного матеріалу. У загальному сенсі сучасна цифрова культура є закономірним результатом тривалого процесу модерної раціоналізації, витоки якого сягають філософії Р. Декарта. Саме розвиток наукового способу пізнання та технологічного освоєння світу заклали підвалини тієї інформаційної реальності у якій сьогодні здійснюються життєтворчі практики: соціальні, культурні, мистецькі тощо. Водночас, як сама інформаційна культура не може бути пояснена виключно через логіку технічного прогресу, так й способи людського буття в інформаційну добу не можуть розглядатися лише у цьому модусі. Адже, конструювання життєвого світу охоплює усі вектори культурного і соціального розвитку спільноти, яка має свою локальну специфіку навіть в умовах тотальної інформатизації та глобалізації. У цьому контексті особливого значення набуває український досвід життєтворчої модерності, який сформувався не лише під впливом європейського раціоналізму, а й завдяки власній філософській традиції. Як зазначає Н. Радіонова, у структуровані простору української модерної культури визначальну родь відіграла "філософія серця" Г. Сковороди, яка перш за все у практиках життєтворчості орієнтувала людину на духовне самотворення, глибинна суть якого розуміється Г. Сковородою "в дусі античної настанови rem tene (тримай річ)", адресованої тим "хто діалектично натренував свій розум, щоб у "видимому" побачити "невидиме" [14, с. 25]. Таке завдання стоїть перед молодою людиною, яка обираючи професію митця з самого початку має навчитися балансувати між власною креативністю, творчім баченням мистецького проєкту та запитами й можливостями цифрового суспільства.

Тут варто зазначити, що діалектична єдність творця та споживача забезпечується опосередковано через запит на той чи інший мистецький продукт. Однак, бути визнаним і бути задоволеним своїм власними досягненнями не є одне й те саме, що потребує більш детального аналізу мистецької життєтворчості у сенсі питання Е. Фрома – "мати, чи бути" [18]. Також варто погодитися з З. Фройдом в тому, що "питання про мету людського життя ставилося вже безліч разів; на задовільної відповіді так і не знайшло, а можливо, і взагалі її не передбачає" [17, с. 27]. Відштовхуючись від цієї думки, доцільно поставити інше, не менш важливе питання, яким чином людина наділяє власне життя смислом у процесі творчої діяльності?

Однією із відповідей на нього є дослідження феномену мистецької життєтворчості. Постановка питання у такому ракурсі визначається й тим, що будь-які практики життєтворчості, а особливо мистецька, неможлива без креативності як фундаментальної здатності людини до продукування нового, переосмислення наявного досвіду та створення смислів власного буття. За слушною думкою О. Кивлюк та О. Задорожної: "Креативність – це не просто механічна здатність до продукування нового, а екзистенційний вимір самовираження, самореалізації та самопізнання людини" [10, с. 9]. У такому розумінні

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

креативність є філософсько-антропологічною передумовою життєтворчості.

Водночас, як вже наголошувалося вище, сучасна цифрова культура істотно змінює умови реалізації креативного потенціалу у життєтворчих стратегіях митців. Слід зауважити, що "художник як активний творець зображення та глядач як пасивно-активний співавтор зображення реалізують свою здатність проникнення у невидиме. Але передумовою для такої ускладненої комунікації на суто духовному рівні є робота людини над собою" [7, с. 90]. У ракурсі сковородинівської традиції питання, поставлене О. Червоник – "чи має Україна історію мистецтва" [20], виходить за межі мистецтвознавчих дискусій, бо актуалізує проблему співвідношення "видимого" й "невидимого" в українській культурі. Тут варто пригадати вислів Моріса Мерло-Понті: "Мистецькі твори не є чимось остаточним не тому, що вони, як усі речі минають, а тому, що майже все їхнє життя ще попереду" [11, с. 49].

Отже, твір мистецтва не вичерпується актом творіння і не зводиться до фіксованої форми сприйняття. Навпаки він існує як позачасова відкритість, що щоразу заново стверджується в акті зустрічі зі сприймаючим суб'єктом . Однак, якщо у традиційних формах мистецтва така незавершеність сприймається феноменологічно, тобто залежить від інтерпретації глядача, то у цифровому середовищі відбувається зміна онтології мистецького твору – глядач стає співтворцем, а "невидиме" маскується надмірною видимістю. У зв'язку з цим можна зазначити, що цифрова культура може бути осмислена як простір, в якому "невидиме" одночасно виявляється і приховується.

Зокрема, О. Верещагін наголошує, що візуальні мистецтва такі як дизайн та графіка: "завдяки творчому запалу та креативності своїх творців, для свого "видимого" здійснення у життєвому просторі людини використовують надсучасні інформаційні, технологічні та технічні засоби створення та розповсюдження. У розумінні "невидимого", того що приховується за зображенням, споживачу допомагає творець дизайну та розумовий зір людини, але без "внутрішнього ментора", який фокусує людське око, можливе споглядання лише видимого" [2, с. 181].

Якщо у ракурсі сковородинівської традиції розглядати сучасну сферу естетичної діяльності, то славнозвісний вислів Е. Гомбріха: "немає такого поняття як мистецтво. Є лише митці" [5, с. 15], акцентує увагу на антропологічному вимірі художньої творчості, відповідно до якого мистецтво набуває свого вираження лише через особистість митця, його духовний досвід і життєву практику. Саме тому вважаємо за необхідне здійснити експлікацію поняття "мистецька життєтворчість", що передбачає виявлення тих структурних аспектів мистецької діяльності за яких мистецтво стає засобом осмислення власної життєтворчості та набуває значення духовного самоздійснення через пізнання власної природи та реалізацію "сродної праці".

Рамкові умові сучасної цифрової культури суттєво трансформують способи художньої творчості, змінюючи не лише процес і результат мистецьких практик, але й сам спосіб буття сучасних митців. Не коректним буде вважати, що цифровізація мистецтва засвідчує завершення епохи "олійного живопису" [1, с. 88], оскільки олійною фарбою пишуть й зараз, але цифровізація посилює тенденцію до спрощення художнього досвіду, породжуючи спокусу редукувати живопис до декоративного розфарбування або бездоганного відтворення зображень за допомогою цифрових технологій. Це в свою чергу зумовлює ризик втрати живописом його онтологічного статусу як форми пізнання світу й самовираження митця.

Однак з іншого боку, традиційні форми образотворчого мистецтва, створення яких потребує значних часових, творчих та навіть інтелектуальних і духовних зусиль, дедалі складніше витримують конкуренцію з цифровими технологіями створення візуального образу. Крім того, домінування у цифровій культурі логіки швидкого споживання, значно змінює критерії художньої цінності. Оскільки для значної частини споживацької аудиторії знайомство з мистецтвом відбувається не через безпосередній досвід споглядання оригіналу, а через цифрові копії, фотографії, віртуальні галереї тощо. У наслідок чого відбувається своєрідна переоцінка культурного статус художнього твору, що істотно змінює спосіб існування образотворчого мистецтва в культурі. Відповідно – соціальний статус художника визначається не творчою унікальністю його творів, а рівнем медійної видимості та інтенсивністю його тиражування в інформаційних потоках. Подібна трансформація істотно ускладнює традиційну нормальність мистецької життєтворчості. Хоча, як пише Д. Берджер: "Цілком імовірно, що для художників доби Ренесансу живопис був інструментом пізнання, однак водночас був ще й інструментом оволодіння" [1, 90]. Продовжуючи автор зазначає, що

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

“олійний живопис вплинув на видиме так, як капітал уплинув на соціальні зв’язки Він урівняв усі предмети. Усе стало замінним, бо все стало товаром” [1, с. 91].

Отже, не можна стверджувати, що поступова трансформація життєтворчості митців у комерціалізований спосіб самореалізації є одним із наслідків розвитку саме цифрової культури. У певному сенсі це можна розуміти як докір креативній індустрії, але для того щоб “перетворити власне творіння на гроші, у буквальному сенсі відчужитися від нього” [4, с. 62], потрібно теж мати талант. Адже, “творча праця”, за визначенням А. Моруа, - “подібна до праці майстра-ремісника й водночас відрізняється від неї” [12, с. 66]. Продовжуючи автор зазначає, що лише тільки “після тривалих пошуків митець набуває досвіду, вправності рук і власного стилю, що дає йому змогу в певні моменти творчості, коли він достеменно знає, як виразити ідею швидко і досконало” [12, с. 67]. Щодо цифрової культури, то цілком слушним є вислів Р. Генона: “ми вступаємо у період, коли особливо складно буде “відрізнити кукіль від пшениці” [3, с. 209]. Безперечно, мова не про людину “яка випадково натрапляє на щось красиве…а про людину, яка активно її шукає” [15, с. 75].

Отже, мистецька життєтворчість може бути витлумачена як особливий спосіб пошуку краси, що виходить за межі суто естетичного виробництва художніх об’єктів. Зауважимо, що у сковородинівській традиції краса розуміється як досягнення гармонії між внутрішньою природою людини та її життєвою реалізацією. Тож, мистецьку життєтворчість можна розуміти як духовний шлях, на якому людина відкриває та здійснює власну “сродність”.

Варто зазначити, що мистецька життєтворчість має виразний персоніфікований характер, оскільки реалізується через постаті для яких мистецтво є не лише професійною діяльністю, а формою екзистенційного служіння своєму народові, культурі та власному духовному покликанню [9; 21; 22].

У суперечі поширеній тезі, що “мистецтво будь-якого періоду обслуговує ідеологічні інтереси панівного класу” [1, с. 91], й відповідно – зумовлює спосіб самореалізації митців. Український культурний досвід демонструє значно складнішу картину взаємодії мистецтва, влади та митців: “Іконічний знак всередині картини світу піднімає питання екологічності зображення – тобто співвіднесення зображення з його контекстом, його середовищем” [6, с. 173]. Зокрема, мова йде про культурний спротив (М. Хвильовий, Л. Курбас, М. Куліш, В. Підмогильний та інші митці Розстріляного відродження). Навіть перебуваючи в умовах жорстокої цензури та політичного контролю вони продовжували конструювати власні художні та символічні світи. Особливо виразно механізми символічного контролю з боку радянської влади проявлялися в мистецтві, де національні культурні традиції підлягали уніфікації та стиранню, а “соціальний простір є важливішим за індивідуальний” [13, с. 15].

Варто зазначити, що українська мистецька традиція від її витоків у Трипіллі [19] формувалася як простір інтенсивної життєтворчості, в якому мистецька діяльність є не лише реалізацією творчого потенціалу, а перш за все – формою духовної відповідальності за збереження й розвиток культурної ідентичності. Показовим в цьому сенсі є феномен бойчукізму, пов'язаний із діяльністю М. Бойчука та його школи [16]. Трагічне знищення більшості представників цієї школи підкреслює їхню принципову життєву позицію – мистецтво повинне служити культурі, а не адаптуватися до ідеологічного чи кон’юнктурного тиску. Подібну логіку мистецької життєтворчості репрезентують й інші не менш відомі представники авангардного мистецтва [22]. Для представників покоління митців Розстріляного відродження мистецтво не було ані професією, ані засобом соціальної самореалізації в сучасному розумінні. Мистецтво розумілося ними як форма духовного самопізнання та засобом творення нової культурної реальності для української держави. Їх життєтворчість визначалася готовністю в умовах тоталітаризму відстоювати художню свободу та національну ідентичність. Саме тому їх біографії не лише історія мистецтва, а й історією морального вибору для сучасних митців. Хоча їх досвід не може бути відтворений за інших суспільних умов, він формує своєрідний алгоритм мистецької життєтворчості для нового покоління митців, оскільки стверджує універсальний принцип мистецької життєтворчості – творчій акт завжди має бути формою особистісного й культурного самотворення.

Висновки. Таким чином, мистецька життєтворчість є багатогранним феноменом, світоглядні витоки якої в українській традиції пов’язані з філософією серця Г. Сковороди та її орієнтацією на духовне самопізнання, “сродність” і моральне самовдосконалення. Саме ця традиція дозволяє розглядати мистецтво як форму духовного служіння та культуротворення.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

Переконливим підтвердженням такої специфіки національного інваріанту мистецької життєтворчості є досвід митців Розстріляного відродження, який виразно засвідчує, що українське мистецтво має власні автентичні традиції, а українські митці у своїй життєтворчості переважно виходять з внутрішньої потреби реалізувати власне покликання та культурну місію свого народу. У цьому вважається головний гуманістичний потенціал мистецької життєтворчості у цифрову епоху.

Саме тому стратегічним завданням сучасної філософії культури та філософії мистецтва є пошук моделей взаємодії традиційної та цифрової культури, у яких технології не руйнуватимуть антропологічні засади мистецтва, а сприятимуть посиленню творчого потенціалу людини-митця.

Список використаних джерел:

1. Берджер, Д 2025, *Як ми бачимо*. Пер. з англ. Я. Стріха, Харків : *ist publishing*, 176 с.
2. Верещагін, ОЮ 2023, 'Графічний дизайн в контексті культури смаків: освітньо-виховний потенціал', *Філософія освіти*, Т. 29, № 2, С. 175–185.
3. Гемон, Р 2025, *Криза сучасного світу*. Пер. з французької Іван Калюга, під наук. ред. Ю. Завгороднього, Київ : *Промінь*, 216 с.
4. Гілен, П 2023, *Креативність та інші фундаменталізми*. Пер. із гол. О. Смерек, Харків : *ist publishing*, 112 с.
5. Гомбріх, ЕГ 2024, *Оповідь про мистецтво*. Пер з анг. Андрій Накорчевський. Київ : *ArtHuss*, 664 с.
6. Григорова, Н & Іващенко О 2025, 'Культура зображення у художньому тексті: виклики сумлінності фахового перекладу', *Філософія освіти,* Т. 31, № 1, С. 166 – 179.
7. Григорова, Н & Іващенко, О 2023, 'Феномен зображення у філософських експлораціях Григорія Сковороди і Йоганна Вольфганта Гете', *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*, No. 22, Pp. 87–95.
8. Дерезевіц, В 2021, *Смерть митця: як творчі люди виживають у часи мільярдерів і технологічних гігантів,* пер. з англ. А. Дудченко, Київ : *Yakaboo Publishing*, 368 с.
9. *Історія мистецтва від найдавніших часів до сьогодення* 2024, За загальною редакцією Стівена Фартінга, передмова Річарда Корка, Харків : *Vivat,* 576 с.
10. Кивлюк, ОП & Задорожна ОМ 2024, 'Рефлексія природи креативності у філософсько-антропологічному дискурсі', *Освітній дискурс,* Вип. 51 (10 – 12), С. 7 – 15.
11. Мерло_Понті, М 2026, *Око і дух*. Пер. з фр. Р. Черевко, Львів : *Контур*, 72 с.
12. Моруа, А 2023, *Мистецтво жити*. Пер. з фр. М. Якубяк, Вид. 2-ге, у новій редакції, Львів : *Видавництво "Апріорі"*, 160 с.
13. Почепцов, Г 2024, *Тоталітарна людина. Нариси тоталітарного символізму і міфології*. Пер. К. Нечипуренко, Київ : *Дух і Літера*, 176 с.
14. Радіонова, НВ 2025, 'Під знаком Г. Сковороди: культурний профіль і дизайн доби модерну', *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Літературознавство. Збірник наукових праць.* Випуск 1(105), С. 22 – 39
15. Скеррі, Е 2026, *Про красу і справедливість*. Пер. з англ. М. Копантова, Львів : *Контур*, 112 с.
16. Соколюк, Л 2014, *Михайло Бойчук та його школа*, Харків : *Видавець Савчук О. О,* 386 с.
17. Фройд, З 2023, *Невпокій в культурі*. Пер. з нім. Ю. Прохасько. Вид. 2-ге, Львів : *Видавництво "Апріорі"*, 120 с.
18. Фром, Е 2014, *Мати чи бути?* Київ : Укр. письменник, 222 с.
19. Чабанюк, В 2025, *Спочатку була глина*, Київ : Віхола, 248 с.
20. Червоник, О 2025, *Чи має Україна історію мистецтва? Деколонізація мистецтва. За межами очевидного*, Харків : *ist publishing*, С. 242 – 283.
21. Чешир, Л 2023, *Ключові моменти в мистецтві*. Пер. з англ. І.Павленко, Київ : *Видавництво Букшер*, 176 с.
22. Шкандрій, М 2025, *Авангардне мистецтво в Україні, 1910-1930: пам'ять, за яку варто боротися*. Пер. з англ. І. Семенюк, Харків : *ВД Фабула*, 224 с.

References:

1. Berdzher, D 2025, *Yak mi bachimo [Ways of Seeing],* per. z angl. Ya. Strikha, Kharkiv : *ist publishing*, 176 s.
2. Vereshchagin, OYu 2023, 'Grafichnij dizajn v konteksti kulturi smakiv: osvitno-vihovnij potencial [Graphic Design in the Context of the Culture of Tastes: Educational and Upbringing Potential]', *Filosofiya osviti,* T. 29, № 2, S. 175-185.
3. Genon, R 2025, *Kriza suchasnogo svitu [The Crisis of the Modern World]*, per. z francuzkoyi Ivan Kalyuga, pid nauk. red. Yu. Zavgorodnogo, Kiyiv : *Promin*, 216 s.
4. Gilen, P 2023, *Kreativnist ta inshi fundamentalizmi [Creativity and Other Fundamentalisms],* Per. iz gol. O. Smerek, Kharkiv : *ist publishing*, 112 s.
5. Gombrikh, EG 2024, *Opovid pro mistectvo [The Story of Art],* per. z angl. Andrij Nakorchevskij, Kiyiv : *ArtHuss,* 664 s.

ISSN: 2522-9699, 2616-5007

6. Grigorova, N & Ivashchenko, O 2025, 'Kultura zobrazhennya u hudozhnomu teksti: vikliki sumlinnosti fahovogo perekladu [The Culture of Image in a Literary Text: Challenges of Integrity in Professional Translation]', *Filosofiya osviti,* T. 31, № 1, s. 166-179.
7. Grigorova, N & Ivashchenko, O 2023, 'Fenomen zobrazhennya u filosofskih eksploraciyah Grigoriya Skovorodi i Joganna Volfganga Gete [The Phenomenon of Image in the Philosophical Explorations of Hryhorii Skovoroda and Johann Wolfgang Goethe]', *Interdisciplinary Studies of Complex Systems,* No. 22, Pp. 87-95.
8. Derezevic, V 2021, *Smert mitcya: yak tvorchi lyudi vizhivayut u chasi milyarderiv i tehnologichnih gigantiv [The Death of the Artist: How Creators Are Struggling to Survive in the Age of Billionaires and Big Tech],* per. z angl. A. Dudchenko, Kiyiv : *Yakaboo Publishing*, 368 s.
9. *Istoriya mistectva vid najdavnishih chasiv do sogodennya [The History of Art from Ancient Times to the Present]* 2024, Za zagalnoyu redakciyeyu Stivena Fartinga, peredmova Richarda Korka, Kharkiv : *Vivat*, 576 s.
10. Kivlyuk, OP & Zadorozhna, OM 2024, 'Refleksiya prirodi kreativnosti u filosofsko-antropologichnomu diskursi [Reflection on the Nature of Creativity in Philosophical-Anthropological Discourse]', *Osvitnij diskurs,* № 51 (10-12), S. 7-15.
11. Merlo-Ponti, M 2026, *Oko i duh [Eye and Mind],* per. z fr. R. Cherevko, Lviv : Kontur, 72 s.
12. Morua, A 2023, *Mistectvo zhiti [The Art of Living],* per. z fr. M. Yakubyak, Vid. 2-ge, u novij redakciyi, Lviv : *Vidavnictvo "Apriori"*, 160 s.
13. Pochepcov, G 2024, *Totalitarna lyudina. Narisi totalitarnogo simvolizmu i mifologiyi [Totalitarian Man. Essays on Totalitarian Symbolism and Mythology],* Per. K. Nechipurenko, Kiyiv : *Duh i Litera*, 176 s.
14. Radionova, NV 2025, 'Pid znakom G. Skovorodi: kulturnij profil i dizajn dobi modernu [Under the Sign of H. Skovoroda: The Cultural Profile and Design of the Modern Era]', *Naukovi zapiski Harkivskogo nacionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni G.S. Skovorodi. Literaturoznavstvo*. № 1 (105), S. 22-39.
15. Skerri, E 2026, *Pro krasu i spravedlivist [On Beauty and Being Just],* per. z angl. M. Kopantova, Lviv : *Kontur*, 112 s.
16. Sokolyuk, L 2014, *Mihajlo Bojchuk ta jogo shkola [Mykhailo Boichuk and His School],* Kharkiv : Vidavec Savchuk O. O., 386 s.
17. Frojd, Z 2023, *Nevpokij v kulturi [Civilization and Its Discontents],* per. z nim. Yu. Prohasko, Vid. 2-ge, Lviv : *Vidavnictvo "Apriori"*, 120 s.
18. From, E 2014, *Mati chi buti? [To Have or To Be?],* Kiyiv : Ukr. pismennik, 222 s.
19. Chabanyuk, V 2025, *Spochatku bula glina [In the Beginning There Was Clay],* Kiyiv : Vihola, 248 s.
20. Chervonik, O 2025, 'Chi maye Ukrayina istoriyu mistectva? [Does Ukraine Have a History of Art?]', *Dekolonizaciya mistectva. Za mezhami ochevidnogo [Decolonization of Art. Beyond the Obvious],* Kharkiv : ist publishing, s. 242-283.
21. Cheshir, L 2023, *Klyuchovi momenti v mistectvi [Key Moments in Art],* per. z angl. I. Pavlenko, Kiyiv : *Vidavnictvo Buksher*, 176 s.
22. Shkandrij, M 2025, *Avangardne mistectvo v Ukrayini, 1910-1930: pamyat, za yaku varto borotisya [Avant-Garde Art in Ukraine, 1910-1930: Memory Worth Fighting For],* per. z angl. I. Semenyuk, Kharkiv : *VD Fabula*, 224 s.

Надійшло до видання / Received *11.02.2026*
Прийнято до друку / Accepted *04.03.2026*

+

Анотація.